

LUÂN LÍ XÃ HỘI Ở NƯỚC TA

Phan Châu Trinh

A. MỤC TIÊU BÀI HỌC:

Giúp HS:

- Cảm nhận được tinh thần yêu nước, tư tưởng tiến bộ của Phan Châu Trinh khi kêu gọi gây dựng nền luân lí xã hội ở nước ta.
- Hiểu được nghệ thuật viết văn chính luận. Có ý niệm về phong cách chính luận của một tác giả cụ thể.

B. CHUẨN BỊ:

- Thầy: Soạn giáo án
- Trò: Trả lời câu hỏi HDHB SGK

C. TIẾN TRÌNH BÀI HỌC:

Hoạt động 1: Kiểm tra bài cũ

Hoạt động 2: Giới thiệu bài mới

Vào những năm cuối thế kỉ XIX đầu thế kỉ XX, xã hội nước ta lâm vào tình trạng trì trệ và yếu kém về mọi mặt, do chính sách “*Ngu dân*” mà thực dân Pháp áp đặt. Trong hoàn cảnh đó, nhiều người con ưu tú của dân tộc đã có tư tưởng tiến bộ nhằm canh tân đất nước. Một trong số đó là nhà yêu nước Phan Châu Trinh tinh thần yêu nước nồng nàn của ông đã được thể hiện trong bài *Đạo đức và luân lí Đông Tây* và tiêu biểu là đoạn trích *về luân lí xã hội ở nước ta*.

Hoạt động 3: Bài mới

HĐ của GV	HĐ của HS	Nội dung cần đạt
Gọi HS đọc TD SGK Nêu những hiểu biết của em về tác giả Phan Châu Trinh?	Đọc TD SGK	I. Đọc- tiếp xúc văn bản 1. Tác giả: Phan Châu Trinh (1872 - 1926) Tự là Tử Cán Hiệu là: Tây Hồ Biệt hiệu là: Hi Mã Quê: làng Tây Lộc, huyện Tiên Phước, phủ Tam Kỳ (nay là thôn Tây Hồ, xã Tam Lộc, huyện Phú Ninh, tỉnh Quảng Nam) - Năm 1901, ông đỗ Phó bảng, có ra làm quan một thời gian ngắn rồi cáo về - Ông có sang Trung Quốc, Nhật Bản để xem xét thời cuộc. Ông chủ trương bãi bỏ chế độ quân Chủ, thực hiện dân chủ, khai thông dân trí, mở mang công thương nghiệp. lợi dụng chiêu bài khai hoá thuộc địa để đấu tranh hợp pháp, không tán thành bạo động cách mạng. - Năm 1908, phong trào chống sưu thuế nổ ra ở Trung kì, ông bị bắt đày ra Côn Đảo ba

năm. Sau đó ông sang Pháp, tranh thủ sự giúp đỡ của hội Nhân quyền Pháp, đòi chính phủ Pháp ở Đông Dương phải cải thiện bầu không khí chính trị, chống khủng bố, đàn áp, sưu thuế... song việc không thành.

- Năm 1925, ông về Sài Gòn, chưa kịp triển khai kế hoạch mới của mình thì bị ốm nặng và mất ngày 24 /3/1926. Đám tang ông trở thành phong trào vận động ái quốc rộng khắp trong cả nước.

→ Phan Châu Trinh là một trong những nhà cách mạng lớn của nước ta những năm đầu thế kỷ XX

Các sáng tác:

- + Đầu Pháp chính phủ thư (1906)
- + Giai nhân kì ngộ diễn ca (1915)
- + Tây Hồ thi tập (1904 - 1915)
- + Xăng- tê thi tập (1914 - 1915)
- +Thất điều trần (1922)
- + Đạo đức và luân lí Đông Tây (1925)
- + Quân trị chủ nghĩa và dân trị chủ nghĩa (1925)

2. Văn bản

Trình bày xuất xứ đoạn trích?	Trình bày xuất xứ	a. Xuất xứ: Đoạn trích nằm trong phần ba bài viết “Đạo đức và luân lí Đông Tây” do tác giả diễn thuyết vào đêm 19 /11 /1925 tại nhà hội thanh niên Sài Gòn
Thể loại?	Trả lời	b. Thể loại: văn chính luận, nghị luận về một vấn đề chính trị, xã hội: vấn đề luân lí xã hội hiện thời (1925) ở nước ta.
HD h/s đọc văn bản: giọng đọc rõ ràng, mạch lạc, khi đau xót lúc hùng hồn, khi tha thiết. Chú ý các câu cảm thán, các câu hỏi tu từ, các điệp từ.		
Gọi HS đọc văn bản		
Yêu cầu HS xem chú thích chân trang để hiểu rõ hơn về nội dung của tác phẩm (đây là thể văn chính luận thời chuyển giao giữa văn học trung đại và hiện đại nên vẫn còn dấu ấn của cách diễn đạt trung đại).	Đọc văn bản Đọc chú thích chân trang	
Đoạn trích có bố cục ntn? Nội dung cơ bản của từng phần?		c. Bố cục: Ba phần

Lô-gic lập luận của đoạn trích?	Trả lời	Phần một: Nêu vấn đề luân lí xã hội ở Việt Nam chưa có khái niệm và luân lí quốc gia bị tiêu vong Phần hai: Luân lí xã hội ở phương Tây (Pháp) và thực tế luân lí xã hội ở nước ta Phần ba: Bày tỏ khát vọng mong muốn - Logic lập luận: hiện trạng chung – hiện trạng cụ thể – giải pháp.
Em có nhận xét gì về cách đặt vấn đề của tác giả?	Trả lời	II. Đọc- hiểu văn bản: 1. Phần 1: - Đặt vấn đề trực tiếp, trực diện → gây ấn tượng mạnh đối với người nghe, thu hút sự quan tâm, chú ý của họ.
Cách đặt vấn đề như vậy có tác dụng gì?	Trả lời	
Em hiểu luân lí xã hội là gì?	Trả lời	- Luân lí xã hội là khái niệm chỉ những quan niệm, nguyên tắc, quy định hợp lí hợp lẽ
Nhận xét cách diễn đạt của		thường chi phối mọi quan hệ, hoạt động và phát triển của xã hội.

PCT khi đặt vấn đề? Cách diễn đạt ấy cho chúng ta thấy điều gì?	Nhận xét	- Cách nói phủ định: tuyệt nhiên không ai biết đến → khẳng định một hiện thực đau lòng → thuyết phục người nghe (người đọc) - So sánh, tăng cấp: so với quốc gia luân lí thì người mình còn dốt nát hơn nhiều → nhấn mạnh sự thực chua xót của dân ta. - Dùng câu phủ định để khẳng định: Một tiếng bè bạn không thể thay cho xã hội luân lí được, cho nên không cần cắt nghĩa làm gì → Gạt khỏi những chuyện vô bổ, những cách hiểu đơn giản, xuyên tạc vấn đề → Tư duy sắc sảo, nhạy bén của nhà cách mạng Phan Châu Trinh - Quan niệm Nho gia (tề gia, trị quốc, bình thiên hạ) đã bị hiểu sai, hiểu lệch đi: bình thiên hạ là cai trị xã hội, là đè nén mọi người đem lại quyền lợi cho cá nhân mình. (bình thiên hạ (xã hội) là góp phần làm cho xã hội mọi người an cư lạc nghiệp no đủ, giàu có, hạnh phúc vạn nhà ...
Em hiểu đoạn văn thứ hai ntn? Qua đó ta hiểu thêm điều gì về tác giả?	Trả lời Trả lời	→ Quan niệm tư tưởng của một nhà nho uyên bác, sắc sảo, thức thời.

Gọi HS đọc phần 2

Phan Châu Trinh quan niệm nội dung của luân lí xã hội ntn? Thủ pháp nghệ thuật được sử dụng ở đây là gì? Tác dụng?

Đọc văn bản

Trả lời

2. Phần 2: Giải quyết vấn đề

- Quan niệm, nguyên tắc cốt yếu của luân lí xã hội là ý thức nghĩa vụ giữa người với người (người này với người kia, mỗi người với mọi người, cá nhân với cộng đồng).

- NT so sánh: bên Âu châu, bên Pháp với bên mình.

Bên Pháp	Bên ta
Rất thịnh hành và phát triển (phóng đại)	- Không hiểu, chưa hiểu, điềm nhiên như ngủ, chẳng biết gì (thơ ơ, tê liệt)
D/c: Bên Pháp, mỗi khi người có quyền thế, hoặc chính phủ, lấy sức mạnh mà đè nén quyền lợi riêng của mỗi người hay của một hội nào, thì người ta hoặc kêu nài, hoặc chống cự, hoặc thị oai,	- D/c: không hiểu cái nghĩa vụ loài người ăn ở với loài người, nghĩa vụ mỗi người sống trong nước cũng chưa hiểu gì cả; phải ai tai nấy, ai chết mặc ai; đi đường gặp người bị tai nạn, gặp người yếu bị kẻ mạnh bắt nạt cũng ngo mắt đi qua, hình như

vận dụng kì cho đến được công bình mới nghe.	người bị nạn khổn ấy không can thiệp gì đến mình.
- Nguyên nhân: có đoàn thể, có ý thức sẵn sàng làm việc chung (công đức), có ăn học (văn hóa), biết nhìn xã trông rộng, có tinh thần dân chủ.	- Nguyên nhân: chưa có đoàn thể, không trọng công ích.

→ Thuyết phục người nghe, người đọc trước tư tưởng đúng đắn của Phan Châu Trinh đồng thời thẳng thắn chỉ ra những yếu kém của dân ta

- Từ: Người nước ta, người mình, ông cha mình → tình cảm thân thiết gắn bó → tác động sâu sắc đến tình cảm và ý thức dân tộc của người nghe.

→ Lập luận chặt chẽ, lúc nhẹ nhàng, từ tốn:
Là vì người ta có đoàn thể, có công đức biết giữ lợi chung ... Đã biết sống thì phải bênh vực nhau... lúc mạnh mẽ, đánh thếp

* Nguyên nhân của tình trạng *dân không*

Em có nhận xét gì về cách dùng từ của tác giả? Tại sao tác giả lại lựa chọn những từ ngữ ấy? Em có nhận xét gì về cách lập luận của tác giả?	Trả lời Nhận xét	<i>biết đoàn thể, không trọng công ích</i> là: - Nhân dân ta vốn có truyền thống cộng đồng, đoàn kết từ xa xưa - sử dụng thành ngữ, tục ngữ: nhiều tay vỗ nên bộp, không thể bẻ đũa cả nắm, góp gió làm bão, giùm cây lâm rừng → tác động sâu sắc đến tình cảm và ý thức của người nghe (tục ngữ, thành ngữ là tinh hoa văn hóa của dân tộc Việt Nam) → sự tinh tế của Phan Châu Trinh. - Ngày nay: trơ trọi, lơ lảo, sợ sệt
Vậy nguyên nhân của tình trạng <i>dân không biết đoàn thể, không trọng công ích</i> là gì? Ngôn ngữ của tác giả ở đây có đặc điểm gì? Ta hiểu thêm điều gì về diễn giả PCT?	Trả lời Trả lời	+ Bọn học trò trong nước mắc ham quyền tước, ham bả vinh hoa của các triều vua mà sinh ra giả dối, nịnh hót, chỉ biết có vua mà chẳng biết có dân → muốn giữ túi tham mình đầy mãi, địa vị của mình được vững mãi bèn thiết pháp luật, phá tan tành đoàn thể của quốc dân. + Gọi đích danh: kẻ mang đai đội mũ ngất ngưỡng ngồi trên, kẻ áo rộng khăn đen lúc nhúc lạy dưới, bọn quan lại, bọn thượng lưu → lũ ăn cướp có giấy phép → thái độ căm ghét cao độ của tác giả.
Theo PCT những kẻ nào là đối tượng chủ yếu gây nên tình trạng tan tành đoàn thể của quốc dân? Tác giả đã đả kích chế độ		+ Tội trạng của chúng: kết bè đảng cậy quyền cậy thế (một người làm quan một nhà

vua quan chuyên chế ra sao?	Trả lời	có phước), tham nhũng, vợ vét, rút tĩa của dân → không ai phảm bình; lấy lúa của dân mua vườn sấm ruộng, xây nhà làm cửa → không bị chê bai; được khen đắc thời → vua quan mặc sức bóp nặn dân chúng, chỉ biết vợ vét, coi sự đốt nát của dân là điều kiện tốt để củng cố quyền lực và lòng tham của mình
Cách gọi tên của t/g có gì lạ? Thái độ của PCT ntn?	Trả lời	+ trong làng: người này kẻ kia ngó theo sức mạnh, với dân kiêu cư kí ngụ: hà khắc hơn nữa → làng xã chia rẽ, phân biệt đối xử giữa chính cư và ngụ cư...
Bọn chúng đã gây nên những tội trạng gì đối với dân ta? Vì sao dân lại có thái độ không chê bai, không phảm bình?	Trả lời	+ câu trúc trùng điệp: <i>Dân khôn mà chi! Dân ngu mà chi! Dân lợi mà chi! Dân hại mà chi! Dân càng nô lệ, ngôi vua càng lâu dài, bọn quan lại càng phú quý!</i> → tính hùng biện đanh thép của lời văn diễn thuyết. → Thái độ vừa phê phán nghiêm khắc vừa đau lòng thấy cần phải chỉ ra sự hèn kém của dân mình, nước mình.
Quan hệ của những người dân đối với nhau ntn? Đối với dân kiêu cư kí ngụ?	Trả lời	- Dùng câu cảm thán → KL: với thực trạng ấy thì dân làm sao có thể có tư tưởng cách mạng. Và tinh thần dân chủ, xã hội chủ nghĩa, tinh thần đoàn thể, ý thức cộng đồng của nước ta làm sao có được.
Tác giả đã sử dụng biện pháp NT gì? T/d? Thái độ		

của nhà văn ntn?		→ Tinh thần phản phong mạnh mẽ, triệt để của tác giả.
	Trả lời	
Trước thực trạng đó PCT đã có kết luận gì? Nhận xét kiểu câu được sử dụng ở đây? Hiệu quả NT?		
	Trả lời	
Tác giả đã KTVĐ ntn?	Trả lời	3. Phần 3: Kết thúc vấn đề
Trước thực trạng xã hội ta lúc bấy giờ, tác giả đã đề xuất giải pháp gì? Em có nhận xét gì về ngôn ngữ của	Trả lời	- Nêu giải pháp rõ ràng, thuyết phục, ngắn gọn: mục đích tương lai tối thượng: nước Việt Nam tự do, độc lập.

tác giả?

Lưu ý: Cách hiểu k/n XHCN của Phan Châu Trinh không giống với chúng ta ngày nay. Cụ hiểu XHCN cơ bản là XH dân chủ, dân được tự do, làm chủ đất nước và cuộc đời mình (DCTS)

Chủ trương của PCT về luân lí xã hội ở Việt Nam ngày nay còn có ý nghĩa thời sự ntn?

Trả lời

Thành công nổi bật nhất về NT của đoạn trích là gì?

Nhận xét cách kết hợp yếu tố biểu cảm với yếu tố nghị luận trong đoạn trích?

Khái quát NT

- Con đường, giải pháp trước mắt và lâu dài: Nhân dân cần phải xây dựng đoàn thể; đẩy mạnh truyền bá tư tưởng xã hội chủ nghĩa (dân chủ) trong nhân dân.

→ Tư tưởng tiến bộ của Phan Châu Trinh

III. Tổng kết:

1. NT:

Cách kết hợp yếu tố biểu cảm với yếu tố nghị luận:

+ Yếu tố nghị luận: cách lập luận chặt chẽ, logic; nêu chứng cứ cụ thể, xác thực; giọng văn mạnh mẽ hùng hồn; dùng từ, đặt câu chính xác biểu hiện lí trí tỉnh táo, tư duy sắc sảo, đạt hiệu quả cao về nhận thức tư tưởng.

Qua đoạn trích ta hiểu được điều gì trong tư tưởng của Phân Châu Trinh?	Khái quát ND	+ Yếu tố biểu cảm: câu cảm thán, câu mở rộng thành phần, những cụm từ ẩn chứa tình cảm đồng bào, tình cảm dân tộc sâu nặng thấm thiết, lời văn nhẹ nhàng, từ tốn → tăng thêm sức thuyết phục, lay chuyển mạnh mẽ nhận thức và tình cảm ở người nghe. 2. ND: Phê phán chế độ quân chủ phong kiến triệt để, mạnh mẽ; đề cao tư tưởng đoàn thể, XHCN. * Ghi nhớ: SGK
Yêu cầu HS đọc ghi nhớ SGK tr 88	Đọc ghi nhớ SGK	
Yêu cầu HS làm BT SGK tr 88	Làm BT	IV. Luyện tập BT 1: - Hoàn cảnh sáng tác (1925): sau khi về nước ít lâu, trong buổi diễn thuyết ở Sài Gòn, nhà Hội thanh niên; khi phong trào thanh niên học sinh tiến bộ đang lên cao; Việt nam Thanh niên cách mạng đồng chí hội được thành lập ở Quảng Châu, có ảnh hưởng về Việt Nam. Các trí thức tiến bộ Sài Gòn công khai hoạt động viết thư trên báo

cho Phan Bội Châu; Nhân dân trong nước bắt đầu giác ngộ.

- Tâm trạng phẫn chấn, sục sôi nhiệt tình cứu nước, cứu dân.

BT 2: Tấm lòng và tầm nhìn của Phan Châu Trinh:

- Đau đáu vì dân vì nước, xót thương và căm giận, phê phán và thức tỉnh

- Tầm nhìn tiến bộ, xa rộng: kết hợp truyền bá tư tưởng XHCN, gây dựng tinh thần đoàn thể (ý thức đoàn kết cộng đồng) với sự nghiệp đấu tranh giành tự do, độc lập cho đất nước, dân tộc.

BT 3: ý nghĩa thời sự trong chủ trương của Phan Châu Trinh.

- Vẫn còn có ý nghĩa thời sự sâu sắc trong công cuộc đổi mới xây dựng đất nước Việt Nam ở thế kỉ XXI.

- Liên hệ vấn đề chống chủ nghĩa cá nhân, chống tham nhũng – quốc nạn, tiêu cực, vẫn cần hơn bao giờ hết việc nâng cao tinh thần dân chủ, công khai, đoàn kết phê bình; tự phê bình nghiêm khắc, chân thành của mỗi người trong xã hội.

IV. củng cố, dặn dò:

- Học bài

- Soạn bài: *Tiếng mẹ đẻ – nguồn giải phóng các dân tộc bị áp bức* của Nguyễn An Ninh

V. Rút kinh nghiệm: